
Téma: Ohlédnutí za Jaspersem. Existence – transcendence – společnost

Úvodní slovo

Karl Jaspers (1883–1969) není v domácím filosofickém prostoru postavou neznámou, nicméně jeho recepce se vyznačuje určitou dvojnázností. Na jedné straně jde o poměrně oblíbeného myslitele, s nímž mnozí v naší novější porevoluční době spojili své první kroky ve filosofickém myšlení, a to zejména díky jeho přednáškovému cyklu *Úvod do filosofie*. Spolu s tím lze konstatovat značnou popularitu stanoviska „křesťanského existencialismu“ a s ním spojených pojmů „mezí situace“, „objímající“, či „šifry transcendence“. Toto povědomí je však na druhé straně doprovázeno fragmentárností a heslovitostí, s čímž rovněž souvisí i to, že až do loňského roku chyběla v našem prostoru původní jaspersovská monografie.¹ Ambicí předkládaného souboru studií je přispět ke zmírnění tohoto nepoměru a k určitému splacení dluhu, a to s využitím širokého korpusu Jaspersova díla, u nás stále poměrně neprobádaného, stejně jako novější jaspersovské literatury.

Více než půlstoletí, jež uplynulo od Jaspersova úmrtí, snad představuje dostatečný odstup pro otázku: Je Jaspersův existencialismus skutečně křesťanský? Není nakonec spojení „filosofická víra“ vnitřně sporné? Nachází se Jaspersovo stanovisko skutečně mimo hlavní proudy evropského myšlení, je v něm outsiderem? Na čem Jaspers zakládá své pojetí viny? Jak obohacuje jeho filosofie existence motiv intersubjektivní? Nevyznačují se Jaspersovy úvahy o dialogické humanizaci naivním optimismem, který sama skutečnost vyvrátila? Prověřovat promyšlením těchto otázek nosnost Jaspersova stanoviska je snad nikoliv neskromnou ambicí předkládaných textů.

Vějířovitá šíře těchto otázek odkazuje na šíři Jaspersova myslitelského odkazu, tak kontrastující s až extrémní specializací standardního akademického pěstování filosofie. Předkládané studie jí samozřejmě nemohou zcela dostát, přesto se do spojení „existence – transcendence – společnost“, které lze klást jako jejich společné záhlaví, promítá perspektiva jak personálně-existenciální, tak sociální

1 Situace se mění s monografií Martina Bojdy věnovanou souhrnnému výkladu Jaspersova díla a vývoje v kontextu německých duchovních dějin. Viz Bojda, M., *Politické myšlení Karla Jasperse*. Praha, Academia 2020.

a politická. Jednotlivé studie se dají shrnout do dvou skupin: východiskem první z nich je základní Jaspersova linka „existence – transcendence“, druhý okruh je věnován Jaspersovým úvahám o proměnách společnosti a politické filosofii.

První skupina je zastoupena čtyřmi příspěvky. Václav Němec tematizuje motiv komunikace a intersubjektivitu na půdorysu Jaspersova základního filosofického rozvrhu a osobitým způsobem rehabilituje jeho dialogický charakter. Pavlína Tomášová, která vychází především z analýzy knihy *Von der Wahrheit*, se zabývá Jaspersovým motivem tragična, přičemž důraz klade na vnitřní konzistenci tohoto motivu a jeho vztah ke křesťanství. Blízkému tématu je věnována studie Jána Hreška, který zkoumá obdobné a zároveň odlišné pojetí viny u Karla Jaspersa a Emmanuela Lévinase, přičemž upozorňuje zejména na tematizaci nepodmíněné viny a odpovědnosti, která je společným prvkem etického uvažování obou myslitelů. Ondřej Sikora pak porovnává Jaspersův klíčový motiv filosofické víry s Kantovým pojetím rozumové víry; dialog těchto myslitelů rovněž osvětluje jejich postoj ke vztahu filosofie a zjeveného náboženství.

Do širší perspektivy historických a společenských kontextů jsou zasazeny příspěvky Martina Bojdy a Jana Rokyty. Bojdova studie přináší pod titulem „Existenciální racionalismus“ širší kontextuální pohled na celek Jaspersovy myslitelské cesty a představuje vhodný úvod tohoto souboru statí. Jan Rokyta pak tematizuje motiv atomové bomby jako úběžník Jaspersových sociálních a politických úvah o poválečném euroatlantickém prostoru, který zároveň představuje vygradování určité tendence přítomné v moderním lidství.

Příspěvky zde předkládaného monotematického bloku vycházejí z referátů, které zazněly na konferenčním setkání „Jaspers po 50 letech. Existence – transcendence – společnost“, které proběhlo v květnu 2019 v Albeřicích. Rád bych na tomto místě poděkoval všem zúčastněným autorům za úsilí věnované přípravě textů a *Filosofickému časopisu* za poskytnutí publikačního prostoru. Čtenářům pak přeji užitek a potěšení z jejich četby.

Ondřej Sikora
hostující editor